

اتیسم و اهمیت پردازش حسی و معرفی ابزار تشخیصی نیمرخ حسی 2 (Sensory profile 2)

مقدمه

امروزه توجه بی سابقه‌ای در عرصه عمومی و پژوهشی به اختلال اتیسم شده است. اختلال طیف اتیسم با علامت‌های نقص در تعاملات اجتماعی، مشکل در ارتباط کلامی و غیر کلامی، علایق محدود و رفتارهای تکراری شناخته می‌شود. راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی تجارب حسی غیرمعمول را به‌عنوان رفتارهای مرتبط اضافه می‌کند. از اینرو، در سال‌های اخیر مشکلات پردازش حسی به‌عنوان یکی از مشکلات شایع در کودکان مبتلا به اتیسم مطرح شده است. میزان بروز اختلالات پردازش حسی در پژوهش‌هایی که در مورد اتیسم انجام شده، بین 42 تا 88 درصد گزارش شده است. این مشکلات می‌توانند بر پاسخ‌های انطباقی و مشارکت افراد مبتلا به اتیسم در فعالیت‌های روزمره زندگی تاثیرگذار باشند.

تعدادی از صاحب‌نظران ملاک‌های ویژه‌ای را در کودکان اتیسم تحت عنوان "الگوهای رفتاری، فعالیت‌ها و علایق تکراری و کلیشه‌ای محدود" بیان کرده‌اند که نشان‌دهنده مشکل در پردازش حسی است. مشغول شدن با الگوهای تکراری و محدود که از نظر توجه و شدت نابهنجار هستند؛ گرایش و علاقه غیرمنعطف به آیین‌ها و امور روزمره ویژه و غیرکارکردی؛ رفتارهای حرکتی تکراری و کلیشه‌ای؛ پافشاری در مشغول شدن با یک جز از اشیا.

پردازش حسی به‌عنوان یک متغیر شخصیتی شاید اساسی‌ترین عنصر روانی چگونگی درک و دریافت محیط اطراف و واکنش افراد به آن باشد. این سازه یک مفهوم کلی است و به شیوه‌ای که سیستم اعصاب به منظور دریافت، سازماندهی و درک دروندادهای حسی به‌کار می‌گیرد، اشاره می‌کند. هم‌چنین پردازش حسی به‌عنوان یک فرآیند درونی سیستم عصبی

در نظر گرفته می‌شود که برمبنای اطلاعات حسی به‌دست آمده از محیط اطراف (به‌عنوان مثال دروندادهای شنوایی و بینایی) و درون بدن (به‌عنوان مثال گیرنده‌های حس دهلیزی و حس عمقی)، فرد را نسبت به وقایع پیرامون خود آگاه ساخته و او را قادر می‌سازد که دریابد چگونه به مقتضای موقعیت واکنش نشان دهد. پردازش حسی یکی از مهمترین کارکردهای موثر بر مهارت‌های عملکردی است. علاوه بر این، پردازش حسی توانایی فرد را برای مشارکت بهتر در زمینه‌های متنوع مانند خانه، مدرسه و جامعه، رشد اعتماد به‌نفس و کاهش رفتارهای غیر طبیعی توانمند می‌سازد و از جمله عواملی است که موفقیت در آن، سلامتی و رشد متعادل و به‌طور کلی تندرستی کودک را به ارمغان می‌آورد.

نقص در فرآیند پردازش حسی منجر به بروز اختلال پردازش حسی می‌شود. که به‌صورت مشکلاتی در تنظیم و سازماندهی نوع و شدت پاسخ‌ها به درونداد حسی برای تطابق با نیازهای محیطی تعریف می‌شود. افراد مبتلا به این اختلال به‌صورت معمول پاسخ‌های اغراق شده (اجتناب یا تدافع) یا پاسخ‌های نامناسب به دروندادهای حسی می‌دهند. این اختلال یک معضل طولانی مدت است که بر مشارکت کودک در خانواده، مدرسه و اجتماع تاثیر می‌گذارد. ناتوانی‌های حاصل از این اختلال از جمله نقص در مهارت‌های اجتماعی و مشارکت در بازی، کاهش اعتماد به‌نفس و عزت نفس، نقص در پاسخ تطابق یافته، ضعف در مهارت‌های حرکتی درشت و ظریف، ناتوانی در برنامه‌ریزی و هماهنگی حرکتی، تاخیر در یادگیری و زبان، اختلال در عملکردهای اجرایی و خودتنظیمی در صورت عدم درمان موثر تا سنین بزرگسالی تداوم می‌یابند و در نهایت با تاثیر بر مهارت‌های عملکردی کودک احتمال پیدایش مسائل و مشکلات اجتماعی در سال‌های آتی زندگی نیز وجود دارد. تاثیر الگوهای پردازش حسی بر مشارکت کودکان در زمینه‌های مختلف (خانه، مدرسه و جامعه) وجود دارد.

از این رو آزمون نیمرخ حسی 2 که جدیدترین و معتبرترین ابزار پردازش حسی در دنیا میباشد در گروه کاردرمانی دانشکده توانبخشی علوم پزشکی شهید بهشتی ترجمه و هنجاریابی شده است و پایه بسیاری از مطالعات باحاصل مقالات بین‌المللی گردیده است.

معرفی ابزار:

2. sensory profile یا آزمون نیمرخ حسی 2 به ارزیابی پردازش حسی کودکان 0 تا 14 ساله میپردازد. نیمرخ حسی به عنوان آزمون جامع و استاندارد است که برای ارزیابی پردازش حسی در زمینه فعالیتهای زندگی روزمره کودکان و تشخیص اتیسم و طراحی مداخلات درمانی به کار گرفته میشود که در 5 پرسشنامه تدوین شده است. نوزاد/ کودک نوپا/ کودک/ نسخه کوتاه شده و نسخه خاص دانش آموز در مدرسه که توسط والدین یا مربیان و معلمان تکمیل میگردد... با توجه به اینکه آیتمهای نیمرخ حسی 2 بر حسب فعالیتهای و رفتارهای نوزادان، کودکان نوپا و کودکان است، پاسخدهی به این آیتمها از جانب والدین و معلمان فراهم کننده فرصتی با ارزش برای صحبت کردن در مورد چالشهای ایجاد شده در زندگی روزمره آنهاست. امکان مشارکت والدین و معلمان را با متخصصان جهت تصمیم گیری در مورد اتخاذ برنامه درمانی مناسب برای کودک را فراهم میآورد و به عنوان نگاهی جامع به پاسخهای کودک است.. این آزمون به عنوان روشی منحصربه فرد برای تعیین چگونگی تاثیر پردازش حسی بر مشارکت کودکان در زمینه خانه، جامعه و مدرسه است. هنگامیکه اطلاعات حاصل از این آزمون با سایر اطلاعات ترکیب میشود در طراحی مداخلات درمانی بر مبنای حمایت از مشارکت کودکان در زمینه های مختلف موثر است. فراهم کننده اطلاعاتی بر حسب تجارب کودکان در زندگی روزمرهشان (خانه، مدرسه و جامعه) که به فهم رفتار کودکان در زندگی روزمرهشان کمک میکند. . متخصصان با کمک اطلاعات فراهم شده از جانب والدین و معلمان میتوانند استراتژی مرتبط یا حمایت از کودک را در زمینه های مختلف زندگی کشف کنند.

نتایج بدست آمده از این آزمون با تکیه بر اطلاعاتی در مورد محرکات متنوع حسی، محیط و الگوی فعالیتهای ارائه میدهد، میتواند تسهیل کننده کودکان در جهت موفقیت تحصیلی و یادگیری باشد.